

'Ze liefdevol onder de duim houden. Daar gaat het volgens mij om als je met groepen kleuters werkt.'

een portret van
Ria
van den Berg
kleuterleidster



Persoonlijk

[Personalia](#)

[Met pensioen](#)

[Hobby's](#)

Personalia

Ik ben Ria van den Berg, in 1947 geboren in het Brabantse Heeswijk-Dinther. Ik was tot augustus 2008 leraar basisonderwijs - of zoals ik dat het liefst zeg: kleuterleidster - aan de St. Willibrordus-school in Herveld.

Ik ben getrouwd met Fred van den Berg en samen hebben we twee dochters. Beiden zijn min of meer in het voetspoor van hun moeder getreden: mijn oudste dochter werkt in het speciaal onderwijs en de jongste op een medisch kleuterdagverblijf.

Met pensioen

Eigenlijk had ik nog wel wat willen doorwerken om met name mijn jonge collega's met raad en daad bij te staan. Die stonden er open voor. Maar mijn man ging ook met pensioen, we hadden beiden plannen om nog allerlei andere leuke dingen te doen. En eerlijk gezegd, na zo'n veertig jaar voor de klas moet je er op een gegeven moment een punt achter zetten. Er is een tijd van komen en er is een tijd van gaan.

Hobby's

Ik heb altijd al veel hobby's gehad en nu heb ik daar dus alle tijd voor. Ik doe aan allerlei sporten, ik heb vijf jonge kleinkinderen, ik bridge en ik vind het heerlijk om veel op vakantie te gaan. En dan hebben we ook nog een mooie maar bewerkelijke tuin die mijn man bijhoudt en waar ik graag in vertoef. Kortom, ik geniet tot nu toe erg van mijn pensioen.

Maar laatst, de eerste mooie dag van de lente, kreeg ik toch weer een beetje de kriebels: wat vonden de kinderen en ik het op school altijd leuk als het weer lente werd en we daar in het programma alle aandacht aan besteedden. Blijkbaar had ik toch een beetje heimwee.

Opleiding & loopbaan

[Overzicht opleiding](#)

[Overzicht loopbaan](#)

[Kleuterleidstersopleiding](#)

[Veghel](#)

[Dinther](#)

[Trouwen en kinderen krijgen](#)

[Bijenkorfje Herveld](#)

[St. Willibrodus Herveld](#)

[Andere schooltaken](#)

Overzicht opleiding

- driejarige mulo in Den Bosch, 1962
- kleuterleidstersopleiding in Den Bosch, 1964
- hoofdakte kleuteronderwijs, Den Bosch, 1966
- applicatiecursus volledig bevoegd onderwijzer, 1980
- nascholingscursus Lezen, 1988
- Remedial Teaching, 1996
- protocol leesproblemen en dyslexie, 1996

Overzicht loopbaan

- kleuterschool Veghel, anderhalf jaar
- kleuterschool Dinther, vijf jaar
- kleuterschool Herveld, tien jaar
- basisonderwijs Herveld, drieëntwintig jaar

Kleuterleidstersopleiding

Na de lagere school ben ik naar de driejarige mulo in Den Bosch gegaan. En meteen daarna - ik was net vijftien jaar - naar de kleuterleidstersopleiding. Die zat in hetzelfde gebouw als die mulo en bovendien was mijn oudere zus ook kleuterleidster, ik hoefde dus niet lang na te denken.

Ik rondde de basisopleiding in twee jaar af en ging toen aan het werk. Daarnaast deed ik - op een paar lange avonden en op de zaterdag - nog de hoofdakte die eveneens twee jaar duurde.

Veghel

Mijn eerste baan was op een kleuterschool in Veghel, er waren zes klassen en de school werd geleid door nonnen. Het was een strenge en nogal steriele school. De nonnen waren echt de baas, bepaalden het regime van a tot z en maakten ook een duidelijk onderscheid tussen de nonnen enerzijds en de leken-kleuterleidsters anderzijds. In de pauze zaten wij in een aparte leken-koffiekamer, kregen leken-koffie zonder koekje erbij. Van die dingen.

Ik had een klas met vijfendertig kleuters. Op het eind van de dag moest ik naar de hoofdnon die dan heel precies het aantal vouwblaadjes en tekenblaadjes uittelde voor de volgende dag. Volgens mij hield ze ook nog bij of er een kind ziek was. Als dat zo was, kreeg ik precies één vouwblaadje en één tekenblaadje minder.

Het was een harde begintijd, ik ben er zo'n anderhalf jaar gebleven.

Dinther

Mijn zus werkte intussen op een kleuterschool in Dinther. Die school was veel armer dan de nonnenschool in Veghel, maar volgens de verhalen van mijn zus was de sfeer er stukken beter. Toen mijn zus daar werd ontslagen omdat ze ging trouwen – tja, dat gebeurde vroeger - adviseerde ze mij om daar te komen werken.

Dat deed ik dan ook. Ik heb er vijf jaar met veel plezier gewerkt. Op mijn tweeëntwintigste werd ik er hoofdleidster. Dat gaf nog wat gedoe, want de minimumleeftijd voor hoofdleidsters was drieëntwintig. Maar met dispensatie van de minister mocht mijn benoeming toch doorgaan.

Trouwen en kinderen krijgen

Ik leerde mijn man kennen, we trouwden en ik verhuisde naar Herveld in de Betuwe. Daar werkte mijn man namelijk al. Ik probeerde er een baan te vinden in het kleuteronderwijs, maar dat lukte niet meteen. Dan nemen we zelf maar kinderen, besloten we. Zo gezegd, zo gedaan.

Bijenkorfje Herveld

Toen mijn oudste dochter zo'n drie jaar was, kwam er op de Herveldse kleuterschool een vacature voor hoofdleidster. Ik solliciteerde en werd aangenomen. Ik mocht zelfs mijn dochter meenemen naar school, hoewel ze een jaartje te jong was.

De school heette eigenlijk de Pastoor Henschool maar die naam heb ik samen met de ouders en kinderen veranderd in Het Bijenkorfje. Ik heb er zo'n tien jaar gewerkt, totdat de zelfstandige kleuterscholen werden afgeschaft.

St. Willibrordus Herveld

In 1985 gingen de kleuterscholen samen met de lagere scholen op in het basisonderwijs. Ik kwam te werken op de Rooms-Katholieke Basisschool St. Willibrordus. Als hoofdleidster - met veel vooropleiding, bijscholing en ervaringsjaren- en omdat de toenmalige directeur van de lagere school vertrok, had ik het recht om directeur te worden. Daar had ik alleen niet zoveel zin in.

Allerlei onderwijskundige en administratieve dingen regelen, dat had me misschien nog wel gelegen, daar was ik niet slecht in. Maar zaken als het onderhoud van het vrij oude gebouw en al het gedoe dat daarmee gepaard gaat, daar was ik niet voor in de wieg gelegd, vond ik. En dus bleef ik gewoon kleuterleidster, hoewel dat vanaf toen leraar basisonderwijs groep 1 en 2 heette.

Omdat het schoolbestuur en mijn twee nieuwe directeuren mijn CV goed kenden, werd mij beloofd dat ik, ook al werd ik geen directeur, voldoende inspraak zou hebben in het reilen en zeilen van de school en met name van de kleutergroepen.

Ik vond het namelijk belangrijk mijn kleuters te beschermen, zoals ik dat uitdrukte. Kleuterleidsters zijn speciaal opgeleid om kleuters te onderwijzen. Ze hebben dus affiniteit met en veel verstand van kleuters en ik was een beetje bang dat dat allemaal in het gedrang zou komen op de nieuwe basisschool.

Dat is allemaal goed gekomen en ik heb er dan ook met veel plezier nog zo'n drieëntwintig jaar gewerkt.

Andere schooltaken

De kleuters hadden in 1985 een middag méér vrij dan de andere leerlingen, maar het personeel van de basisschool was een eenheid en dus werden de voormalige kleuterleidsters op die middag ingezet voor andere taken op school.

Ik heb een tijdlang de leerlingencoördinatie gedaan en de interne begeleiding op school opgezet. Ik had daar een cursus Remedial Teaching voor gedaan, zoals ik eerder trouwens ook een applicatiecursus basisonderwijs gevolgd had. Ik vond het leuk om die leerlingencoördinatie te doen, ik had erg veel geleerd van mijn cursussen en kon het geleerde goed in praktijk brengen.

Ik heb ook nog een jaartje handenarbeid gegeven aan een mid-denbouwgroep, maar dat beviel me minder. Niet dat ik niet met die kinderen kon omgaan, dat lukte wel, maar die lessen kostten me toch veel inspanning en voorbereiding. Ze liepen rommeliger, vond ik. Daarom ben ik na dat jaar een dagdeel minder gaan werken, zodat ik me weer volledig kon concentreren op mijn kleuter-groepen. Daar lag nu eenmaal mijn kracht én mijn passie.

Leraarschap

Kleuterjuf
Mag een kleuter kleuter blij-ven
Toespraak tot de ouders
Waarom kleuteronderwijs
Elke handeling doelgericht
Regels
Streng
Contact met ouders
Groei en ontwikkeling
Oud-leerlingen

Kleuterjuf

Ik vind mezelf een echte kleuterjuf. Vanwege mijn belangstelling voor kleuters heb ik mijn beroep gekozen. Ik heb een opleiding gericht op kleuters gevolgd en alle veertig jaar dat ik voor de klas gestaan heb, was dat bij kleuters.

Het is dus niet zo vreemd dat ik me thuis voelde bij die kleuters, dat ik vond dat kleuters echt een eigen groep zijn binnen het onder-wijs en dat ik me daar ook sterk voor gemaakt heb.

Mag een kleuter kleuter blijven?

Mijn motto was: Mag een kleuter kleuter blijven? Daarmee be-doelde ik: geef een kind in het onderwijs de ruimte. Ook letterlijk, kinderen moeten kunnen spelen. Ze moeten een eigen, veilige omgeving hebben waarin ze helemaal zichzelf kunnen zijn.

Kleuters zijn namelijk nogal egocentrisch, op zichzelf en op hun eigen kleine wereldje gericht. Maar in dat wereldje hebben kleu-ters, om verder te komen in hun ontwikkeling, veel structuur no-dig. Vandaar mijn andere motto: Ze liefdevol onder de duim hou-den, daar gaat het om als je met kleuters werkt.

Toespraak tot de ouders

Op de eerste ouderavond van groep 1 hield ik altijd een inleiding. Ik zei dan zo ongeveer:

'Ik ben Ria van den Berg, leraar basisonderwijs. Maar ik noem me liever geen leraar basisonderwijs. Kleuterleidster vind ik een bete-re naam. Ik begeleid en leid kleuters namelijk. Ik neem ze bij de hand en samen gaan we stapjes zetten, kleine stapjes, maar wel stapjes vooruit.

Die stapjes kunnen we pas zetten als het kind zich veilig voelt. Veilig in de ruimste zin van het woord. Dat betekent bijvoorbeeld dat het kind de juf moet leren kennen en de juf lief moet gaan vinden. Dat betekent ook dat het kind de regels moet leren ken-nen: hoe gaat het er hier aan toe, op school? En het betekent ook nog dat het kind zijn plaats moet verwerven in de groep en dat alle kinderen samen één groep moeten worden.

Samen één groep worden betekent bijvoorbeeld dat als één kind een probleem heeft, wij allemaal een probleem hebben. Dan moe-ten we samen proberen dat probleem op te lossen. Als Tim bij-voorbeeld vergeet op tijd naar de wc te gaan en dus in zijn broek plast, dan moeten wij er samen voor zorgen dat Tim er wel aan denkt om naar de wc te gaan. Als Fatima verdriet heeft en als-maar huilt, moeten wij samen Fatima verwennen, zodat zij haar verdriet vergeet.

Dat, beste ouders, moet de basis in mijn groep zijn. Hierop kunnen de kleuters bouwen, dan kunnen ze namelijk pas gaan experimenteren. Door observatie, begeleiding en motivatie van mijn kant komt de kleuter verder in zijn ontwikkeling. En het is niet de eerste keer dat ik dit programma draai. Dat komt dus wel in orde. In samenwerking met uw kinderen, in gesprek met uw kinderen. Want dat wou ik nog wel even zeggen: er valt met kleuters prima te praten. Dat doe ik dan ook volop. En u ook, hoop ik.'

Waarom kleuteronderwijs?

Ik ben destijds zonder aarzelen op vijftienjarige leeftijd het kleuteronderwijs in gestapt omdat ik kinderen leuk vond. Omdat ik het interessant vond kinderen mee te maken, hele dagen lang, in al hun doen en laten. Omdat het mij belangrijk werk leek om kinderen op een speelse manier te begeleiden, maar wel zo dat ze daar ongemerkt een hoop van leren. Om dat soort redenen ben ik het kleuteronderwijs ingegaan en daar heb ik nooit één seconde spijt van gehad. Ik zou het zo weer doen.

Ik zou anderen dit beroep zeker aanraden, maar ik zou er wel een paar kanttekeningen bij maken. Doe het niet als je een baan wilt waarbij je 's middags om half vier klaar bent. Je bent namelijk nooit om half vier klaar, en naarmate je het werk leuker vindt, gaat er juist meer tijd in zitten. Doe het ook niet als je denkt dat het makkelijk werk is. Het is leuk werk, maar het is niet makkelijk. Er worden hoge eisen aan je gesteld, door de maatschappij, door de school, door de ouders. Met name met die ouders heb je veel te maken, daarom moet je goed met ze kunnen en willen omgaan.

Je moet, vind ik, ook een vrolijk karakter hebben en open staan voor de kleuters en voor hun ouders. Dat wil niet zeggen dat je alles moet doen wat zij willen, maar je moet er wel over willen praten. En ten slotte moet je een goede conditie hebben. Zo'n groep kinderen de hele dag om je heen doet een groot beroep op je fysieke uithoudingsvermogen.

Elke handeling doelgericht

Structuur bieden, dat is volgens mij de belangrijkste component van je pedagogische en didactische taak als leraar van onderbouwgroepen. Structuur bieden houdt in dat je alles wat je doet, welbewust en doelgericht doet. En dan hoeft het niet per se over grootse doelen te gaan, het zit 'm vaak ook in de kleine dingen die je planmatig aanpakt, met een bepaald leerdoel.

Als ik als kleuterjuf bijvoorbeeld de absentie opneem, dan dreun ik niet domweg de namen op waarbij de kinderen braaf 'Ja, juf' zeggen. Dan probeer ik daar iets leuks en leerzaams van te maken.

Voorbeelden daarvan zijn: 'Ik noem een voornaam, en als dat de jouwe is, noem jij je achternaam.' 'Ik noem een achternaam en dan zeg jij je voornaam.' 'Ik noem je naam en dan noem jij een dier uit de dierentuin.' 'Wil jij alle kinderen eens tellen? Er zitten vijfentwintig kinderen in de klas. Hoeveel kinderen zijn er vandaag dus niet?'

Regels

Structuur bieden houdt ook in dat je de kinderen vertrouwd maakt met regels. Dat klinkt misschien streng, maar zo is het niet be-

doeld. Het gaat erom dat kinderen zich beter, veiliger voelen op school, in een groep, als zij goed weten wat je allemaal moet doen en dus ook wat je niet moet doen. Dat is wat ik met regels bedoel.

En nu ik het toch over die regels heb: ik vind dat je als kleuterjuf niet te soft moet doen. Als een kind echt ongewenst gedrag vertoont, dan moet je dat corrigeren. Op een aardige, lieve manier, maar je moet het wel doen. Dat kan volgens mij soms heel goed door het kind met zijn eigen gedrag te confronteren.

Als een bepaalde kleuter heel graag een rol in een spel wil spelen, maar ik verwacht dat hij zich dan vervelend zal gaan gedragen zeg ik: 'Ik denk dat jij dat niet kunt, want ik verwacht dat jij dan vervelende of rare dingen gaat doen.' Zo'n kleuter wordt op deze manier bewust gemaakt van zijn eventuele ongewenste of rare gedrag en belooft het niet te doen. Meestal gaat het dan fantasieus.

Ik vind overigens dat de 'standaardbehandeling' voor gedragscorrectie is: belonen en complimenten geven. Dat werkt meestal prima. Ik geef zelden of nooit straf. Als twee kinderen ernstige ruzie maken, dan ga ik 'bij wijze van straf' de ruzie goed met ze uitspreken, en probeer ik op een speelse manier weer twee vrienden van ze te maken.

Streng

Ik was de eerste zes weken van elk nieuw schooljaar heel bewust heel consequent. De kinderen moesten zich via een duidelijke structuur veilig gaan voelen. Daarom leerde ik ze een aantal dingen heel precies en intensief. Hoe ze een stoel moesten dragen van de ene plek in het lokaal naar de andere, hoe ze naar de wc moesten gaan, hun handen wassen, hun neus snuiten.

Als ze in de kring gingen en één kind had daar geen zin in, dan ging ik daar niet over onderhandelen. Ik hanteerde de duidelijke lijn: nu in de kring, punt uit, en straks ga ik daarover wel in gesprek om erachter te komen waarom dat kind daar geen zin in had.

Of de kinderen mij streng vonden? Dat weet ik niet precies. Wel weet ik dat kinderen over het algemeen wel een duidelijke juf willen. Ik heb nooit gemerkt dat kinderen bang voor mij waren. Natuurlijk waren er wel kinderen die in het begin bang waren, maar dat is volgens mij meer angst voor het vreemde, voor de school. Ik heb in ieder geval nooit meegemaakt dat kinderen bang bleven.

Contact met ouders

Ik heb de contacten met ouders altijd heel belangrijk gevonden. Dat wordt je natuurlijk ook wel geleerd op de opleiding. Alleen in een goede samenwerking tussen thuis en school kan een kleuter zich optimaal ontwikkelen.

In groep 1 en 2 zie je de ouders vaak, meestal zelfs twee keer per dag, bij het brengen en ophalen. Vroeger bleven de ouders meestal wat op afstand en kwamen ze alleen in noodgevallen naar je toe, maar tegenwoordig is het normaal om elke dag even samen te praten. Ouders vinden het heerlijk om over hun kind te praten. Ik vind dat goed. Ik vind het vooral ook goed voor het

kind. Het krijgt zo onbewust het gevoel: 'De juf en mama en papa zitten op één lijn.'

Gesprekken met ouders zijn essentieel. Maar er worden ook fouten bij gemaakt. Jonge kleuterleidsters hebben soms de neiging, waarschijnlijk ongewild, om ouders onnodig bang of bezorgd te maken. Zij zien dat een kind moeilijk went in de groep of zich anderszins opvallend gedraagt en trekken daar voor zichzelf bepaalde conclusies uit en vertellen die conclusies meteen aan de ouders. Die raken dan in paniek: 'Als de juf vindt dat ons kind zich ADHD-erig gedraagt, dan zal het wel zo zijn.' 'Op school trekt ons kind zich altijd erg terug, ze denken er zelfs aan autisme.'

Ik vind zoiets erg gevaarlijk. Ik vind dat je als leraar je observaties moet delen met de ouders, maar hou het daarbij en laat je niet verleiden tot overhaaste conclusies.

Groei en ontwikkeling

Als je zo'n veertig jaar voor de klas staat, verander je natuurlijk. Het zou erg zijn als dat niet zo was. Je doet ervaring op, je leert elke dag bij. Daardoor ga jij je anders, beter, professioneler gedragen. Maar dat betekent ook dat anderen zich anders gaan gedragen tegenover jou. Ik zie dat heel duidelijk in mijn contacten met ouders. Hoe ervarener je bent, hoe meer ouders naar je toe komen met hulpvragen.

Oud-leerlingen

Ik hoor wel eens van leraren voortgezet onderwijs dat ze extra voldoening halen uit het feit dat ze van tijd tot tijd oud-leerlingen tegenkomen. Die zijn dan goed terecht gekomen en kijken met plezier terug op hun schooltijd en op hun leraar.

Zoiets maakt een kleuterleidster niet vaak mee. Natuurlijk kom ik hier in het dorp elke dag mannen en vrouwen tegen die nog bij mij in de klas gezeten hebben, maar dan zijn er niet veel herinneringen meer die ze kunnen ophalen uit hun kleutertijd. Je kunt je voorstellen dat iemand van veertig tegen je zegt: 'Wat waren die wiskundelessen vroeger leuk bij u.' Maar je hoort zo iemand niet zo gauw zeggen: 'Wat vond ik die vouwlessen bij u in de kleuterklas moeilijk.'

Ik denk dat kleuterleidsters hun voldoening uit andere dingen moeten halen. Dat is ook niet zo moeilijk, vind ik. Het omgaan met kleuters is eigenlijk één groot feest en daar kijk je lang met veel plezier op terug.

De praktijk in de klas

Gemiddelde dag

Notities maken

Voorbereiden

Orde

Samenwerking collega's

Gemiddelde dag

De ouders brengen de kinderen de klas in. De stoelen staan dan al klaar voor de kring. Als de ouders zo'n beetje weg zijn, begin ik. Dat doe ik niet altijd op dezelfde manier, ik probeer er variatie in te brengen. Ik let goed op wat er op dat moment bij de kinderen speelt en ga daar op in.

Zo neem ik de presentie meestal op aan de hand van een spelletje. Daarna wordt het dagritmebord uitgebreid besproken en uitgelegd: wanneer is er muziek? Wanneer is er gym? Enzovoort.

Op maandag is er een uitgebreid kringgesprek over het afgelopen

weekend of de vakantie. En ik vertel ook meestal een verhaal of ik lees voor. Dat leidt dan weer taal-activeringsspelletjes of voorbereidend rekenenspelletjes in. Soms sluiten we de grote kring af en gaan alleen verder met een kleine kring, bijvoorbeeld groep 2, voor activiteiten op niveau. Groep 1 gaat in zo'n geval zelfstandig iets doen en mag niet storen.

Daarna is er buiten spelen. Eenmaal weer binnen gaan we aan het werk aan de hand van het activiteitenbord. Dat wisselen we af met keuzeactiviteiten, zoals knutselen, tekenen of werken met ontwikkelingsmateriaal. De kleuters moeten deze werkjes per week uitvoeren via hun eigen planning. Op maandag heeft de hele klas instructielesjes gehad over hoe ze de activiteiten uit moeten voeren.

Over dat buiten spelen wil ik trouwens nog het volgende zeggen:

Buiten spelen wordt vaak gezien als pauze. Sommige mensen die kleuters op de speelplaats of in de zandbak zien, zeggen zelfs: 'De juf heeft er zeker vandaag geen zin in.' Dat berust allemaal op een grote misvatting. Buiten spelen is een belangrijke activiteit voor kleuters. Het heeft een grote functie voor hun sociaal-emotionele ontwikkeling.

Niet voor niks schrijft het officiële kleuterprogramma voor dat minstens een derde van de schooltijd besteed moet worden aan buiten spelen. Ik ben het daar van harte mee eens. Als je ziet wat de kinderen buiten allemaal doen en leren. Als je eens zou tellen hoeveel verschillende dingen ze allemaal meemaken in die tijd en hoeveel sociale contacten ze opdoen. Binnen in de klas, met allerlei geplande activiteiten en uitgekiende werkbladen, leren ze ongetwijfeld veel, maar als ze zelf buiten aan het spelen zijn, leren ze volgens mij nog veel meer.

Notities maken

Je bent de hele dag in de weer met je kleuters en dan moet je ook nog de tijd nemen om dingen te noteren die je gezien hebt. Dat lijkt zwaar en dat is het ook, maar ik klaag er niet over: het hoort bij je werk, vind ik. Je bent er niet om zo maar wat met die kleuters te doen. Je bent met serieus, waardevol werk bezig en dat moet je bewust en planmatig aanpakken.

Ik maakte mijn aantekeningen en verslagen vaak 's avonds thuis of na schooltijd, maar kleine aantekeningen maakte ik soms wel tussen de activiteiten door. Als ik dat tegen buitenstaanders vertelde, snaptten ze pas waarom ik vaak zo laat van school thuis kwam.

Vorbereiden

Ik heb altijd veel tijd besteed aan de voorbereiding van de lesdag. Dat werd in de loop van de jaren niet minder, maar wel anders. In het begin maak je je natuurlijk druk over de vraag: Wat is het programma morgen? Wat wil ik eigenlijk? Hoe krijg ik dat voor elkaar? Dat krijg je op een gegeven moment wel in de vingers.

Wat gebleven is, althans in mijn geval, is de boel van tevoren piekfijn in orde maken, de spullen ordenen en klaarzetten. Daar bleef veel tijd in zitten, maar ik vond het de moeite waard. En ik kon hele dagen door het bos lopen struinen en allerlei materialen

verzamelen als er een herfst- of een lenteproject aan kwam.

Kern van de voorbereiding, als je met kleuters werkt, is: de planning, het nadenken over de organisatie, de logistiek. De kinderen zijn met allerlei activiteiten tegelijk bezig. Hoe kan ik dat het beste regelen? Hoe zorg ik dat ik geen handen tekort kom? Hoe voorkom ik dat ik teveel hooi op mijn vork neem?

Orde

Op twee manieren speelt orde een rol bij kleuters. In de eerste plaats als het gaat om de externe organisatie. Die moet goed in elkaar zitten. En dan heb ik het over dingen als een ordelijk, overzichtelijk lokaal, over op tijd beginnen en eindigen, een vast en duidelijk ritme in het programma.

Maar orde speelt ook een rol in het leerproces van kleuters. Heel vroeger spraken we zelfs over ordelessen. De kinderen moeten leren hoe dingen moeten en hoe dingen het handigst aangepakt kunnen worden. Als ze bijvoorbeeld gaan plakken, dan moeten ze weten wat je allemaal voor dat plakken nodig hebt, waar al die spullen staan en hoe je die het handigst van de kast naar je tafeltje transporteert.

Dat gaat allemaal niet vanzelf, daar moet je aandacht aan besteden en energie in steken. Daar hadden we vroeger dus in het begin van het jaar de ordelessen voor. Tegenwoordig noemen we dat meestal niet meer zo, maar het idee is gebleven.

Samenwerking met collega's

Je staat alleen voor de klas, je bent verantwoordelijk voor jouw groep, maar er zijn parallelklassen of in ieder geval min of meer vergelijkbare klassen. Het ligt dus voor de hand om samen te werken. Ik heb dat altijd erg belangrijk gevonden. Je hebt het samen over de doelstellingen, het programma, over de methode en over hoe je die naar je hand zet.

Wij gebruikten op een gegeven moment de kleuteronderwijsmethode Schatkist. Daar staan allerlei thema's in, zoals bijvoorbeeld 'de boerderij', met veel tips en ideeën op allerlei gebieden. Prima om te gebruiken, om eruit te putten, maar het probleem was, vond ik, dat er te weinig opbouw in zat. En een goede opbouw in activiteiten en oefeningen is essentieel: van makkelijk naar moeilijk, van globale verkenning naar verdieping. Die opbouw moest je dus zelf aanbrengen en daarvoor is samenwerking met collega's nodig.

Natuurlijk moet je ook samenwerken als het om moeilijkere kinderen gaat en er leer- of handelingsplannen opgesteld moeten worden. En dan heb je nog alle gezamenlijke feesten en vieringen.

Het mooie van samenwerking is dat je gebruik kunt maken van elkaars sterke kanten. Waarom zou je bijvoorbeeld als je zelf niet zo muzikaal bent, je in allerlei bochten wringen om mooie muzieklessen te maken, terwijl je collega dat veel beter en veel makkelijker kan? Waarom ruil je dan niet even van groep bij die muzieklessen?

Een andere mogelijkheid voor collegiale ondersteuning is dat er altijd wel activiteiten zijn waarbij leraren minimaal nodig zijn, bij-

voorbeeld als de kinderen van verschillende groepen naar een programma van de schooltelevisie kijken. Waarom zet je dan de groepen niet op een handige manier bij elkaar? Dan is één collega wel genoeg voor het toezicht en kunnen de anderen intussen wat anders doen.

Op en rond de school

[Onderwijs veranderd](#)

[Kinderen veranderd](#)

[Overgang naar basisschool](#)

[Kleuterdeskundige](#)

[Kindermishandeling](#)

Onderwijs veranderd

Ik zie dat het kleuteronderwijs wel wat veranderd is. Dat is de positieve bijdrage van de jongeren aan het onderwijs. Vroeger liet je de kleuters wel uit allerlei dingen kiezen, maar de keuze was beperkt. Zo had je bijvoorbeeld een roulatiesysteem: het eerste groepje doet a, het tweede b, enzovoort. En dan rouleer je na bijvoorbeeld een uurtje: het eerste groepje doet dan b, het tweede a, enzovoort.

Tegenwoordig werken we veel met het plan- of activiteitenbord. Daar staan de activiteiten op die deze week gedaan moeten worden en de kinderen schrijven zich dan in: ik ga eerst dit doen en dan dat, enzovoort. Dat keuzep proces moet je begeleiden en richten, je moet zorgen dat alles gedaan wordt en dat het organisatorisch ook kan. En je moet de kinderen ook adviseren bij hun keuzes. Doe nou niet eerst alle dingen die je het leukst vindt of waar je goed in bent, begin eens met iets nieuws of iets moeilijks.

Buitenstaanders denken vaak dat er maar wat gedaan wordt in kleutergroepen en dat de kleuters voornamelijk zo maar aan het spelen zijn. Dat is een ernstige misvatting. Natuurlijk spelen kleuters vooral, dat moet ook, vind ik. Maar spelen is leren, en kinderen vinden het leuk om te leren. En dat kan alleen als er een systeem is, als er opbouw is in het spelen en in de activiteiten die de kleuters doen. Dat behoort ook tot de didactische taak van de leraar: zorgen voor een verantwoorde opbouw.

Klassikaal dingen doen komt niet vaak voor. Wel is het soms handig een bepaalde activiteit klassikaal uit te leggen. Zo werken we bijvoorbeeld met werkbladen met opdrachten. Die moeten de kinderen dan die week doen. Ze kunnen kiezen in welke volgorde en wanneer ze aan de werkbladen werken. En op het moment dat ze dat gaan doen, geef ik er natuurlijk uitleg en toelichting bij.

Dan is het wel handig als je vooraf aan iedereen samen hebt verteld waar die werkbladen zo'n beetje over gaan. Dan kan de individuele instructie later wat beknopter. Want dat is natuurlijk het probleem bij het kleuteronderwijs: de organisatie. Je moet allerlei dingen voor allerlei kinderen tegelijk doen, je moet echt een duizendpoot zijn.

Kinderen veranderd

Of de kinderen van nu anders zijn dan de kinderen vroeger? Volgens mij niet. Door de televisie bijvoorbeeld zijn de kinderen wat wereldwijzer dan vroeger. En natuurlijk heb je tegenwoordig veel kleinere gezinnen. Dat maakt wel wat uit. Maar in essentie zijn kleuters gewoon kleuters gebleven.

Overgang naar basisschool

Ik ben een typische kleuterjuf. De leukste tijd die ik heb meegeemaakt in mijn loopbaan waren de jaren van de zelfstandige kleuterschool. Voor mijn tijd noemden ze dat zelfs nog wel de bewaar-

school, maar dat vind ik een erg ongelukkige naam.

Het was een mooie tijd en het was gezellig werken. Je had een groot lokaal voor je groep waarin je allerlei activiteiten kon doen. Je had niet zoveel buitenspeelmateriaal en niet zo'n hele grote speelplaats, maar wel een spannende voor kleuters, met allerlei struiken en donkere hoeken. En je had de mogelijkheid om er regelmatig op uit te trekken, voor simpele maar leerzame excursies.

Zo hadden we bijvoorbeeld het thema 'post': dan gingen we naar het postkantoor om postzegels te kopen die we dan vervolgens op zelf gemaakte kaarten plakten en naar de ouders stuurden. Samen postten we de kaarten. En kochten we iets lekkers in de snoepwinkel. Een simpel idee, maar we maakten er een leerzame onderneming van waarbij verschillende winkeliers in het dorp betrokken waren.

Toen de kleuter- en lagere school in 1985 samengevoegd werden tot de basisschool, ging de samenwerking - in mijn geval - best wel goed. Ik heb nooit het gevoel gehad dat er door de vroegere onderwijzers op ons, kleuterleidsters werd neergekeken. Men had respect voor onze specifieke deskundigheid. Ik heb zelfs vaak collega's meegemaakt, ook in de latere jaren nog, die met geen stok in de kleutergroepen te krijgen waren, hoewel ze daar via de pabo wel voor opgeleid waren. Dat vonden ze te moeilijk, of te veel werk en te veel gedoe.

Kleuterdeskundige

Als je zo'n veertig jaar dag in dag uit met kleuters gewerkt hebt, heb je wel een beetje verstand van ze. Je merkt dat vooral aan de opstelling van de ouders: die komen bij je met vragen en problemen. En soms geef je hun ook ongevraagd advies.

Maar als iemand zegt: 'Jij met je veertig jaar ervaring hebt toch zeker wel meer verstand van opvoeding van kleuters dan de ouders. Die doen het één of twee keer een paar jaar. En jij hebt er een enorme routine in opgebouwd. Jij hebt ook veel meer vergelijkingsmateriaal dan die ouders. Zie jij ouders niet vaak hele stomme dingen doen? Heb je dan niet de neiging er iets van te zeggen?' dan reageer ik toch met terughoudendheid. Mijn uitgangspunt is dat je moet samenwerken met ouders en er dus niet tegen in moet gaan. Ouders en leraren hebben ieder hun eigen taak en hun eigen verantwoordelijkheid.

Kindermishandeling

Het is niet zo dat je er heel vaak mee geconfronteerd wordt, maar ik heb wel gevallen van kindermishandeling en incest meegemaakt tijdens mijn loopbaan. Ik zal hier verder niet op ingaan, maar ik heb toen gedaan wat ik denk wat er van mij verwacht werd. Het zijn natuurlijk altijd ingrijpende gebeurtenissen die je nooit vergeet.

Buitenstaanders vragen misschien waarom de school niet meteen iets vermoedt als een kind altijd met lange mouwen loopt of zich niet wil omkleden bij de gymles. Dat kan te maken hebben met het feit dat je juist in dit soort gevallen geen routine opbouwt. Daarvoor komt het - gelukkig - te weinig voor. Je bent misschien niet alert genoeg. Daar zou in de opleiding eventueel meer aandacht aan besteed kunnen worden.

